

En utskrift från Svenska Epoch Times 2025-06-13

Artikelns ursprungsadress: <https://www.epochtimes.se/byrakrati-skapar-psykisk-ohalsa-bland-lantbrukare>

EPOCH TIMES

INRIKES

Byråkrati skapar psykisk ohälsa bland lantbrukare

Glenn Mattsing

Publicerad 2025-05-11

Runt åtta procent av Sveriges lantbrukare har allvarligt övervägt att ta sitt liv under sitt yrkesverksamma liv. Foto: Jonathan Näckstrand/AFP via Getty Images

En undersökning visar att svenska lantbrukare lider av regelverk, inspektioner och byråkrati – åtta procent har övervägt att ta sitt liv. Trots det finns nästan inga förslag på minskad byråkrati i Jordbruksverkets rapport: "Det är svårt".

Byråkrati kan göra bönder deprimerade. Det är en slutsats man kan dra från den unikt stora enkätundersökning som Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Lunds universitet har gjort på uppdrag av Jordbruksverket.

Bland de tillfrågade lantbrukarna uppgav 17 procent att de upplever depressiva symtom. Var tionde uppgav att de någon gång under de senaste 12 månaderna känt att livet inte är värt att leva, och åtta procent att de allvarligt övervägt att ta sitt liv. Byråkrati, regelverk och inspektioner anses vara den vanligaste orsaken till stress och psykisk ohälsa.

- Byråkratin är en väldigt stor irritation och ofta det som får bägaren att rinna över, säger Peter Lundqvist, professor i arbetsvetenskap vid SLU och huvudförfattare till rapporten.
- De blir inspekterade av myndigheter, men också av egna organisationer som Arla. Dessutom jobbar lantbrukare väldigt mycket, och på kvällarna ska de hantera byråkrati. Det blir för mycket.

Peter Lundqvist, professor i arbetsvetenskap, SLU. Foto: SLU

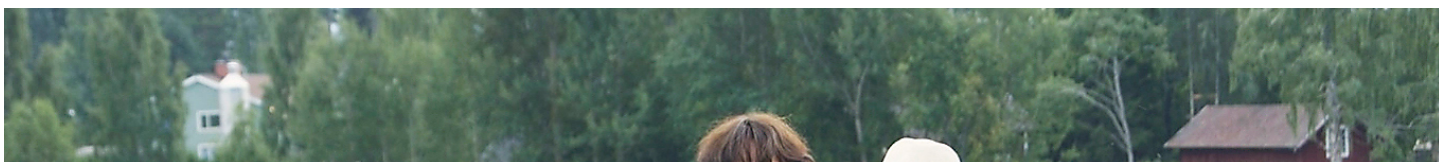
De grupper som upplevde störst psykisk press var yngre lantbrukare, de med mindre än tio års erfarenhet som företagare, kvinnliga lantbrukare, mjölkproducenter och lantbrukare i Norrland.

– Lantbrukare inom djurproduktion är väldigt bundna, med liten möjlighet att ta ledigt då det ofta saknas avbytare.

– Vi tror att ett återinfört avbytarsystem skulle göra störst skillnad, säger Lundqvist och hänvisar till Finland där man har bibehållit den struktur med avbytare som Sverige delvis monterade ner i samband med EU-medlemskapet.

Rapporten har ifrågasatts för att inte ge förslag på åtgärder gällande det problem som lantbrukarna anser vara störst: mängden byråkrati och regelverk.

– Vi har fått frågor kring det, men politiker och myndigheter är väldigt medvetna om detta problem och driver en hel del förenklingsprojekt. Vi tycker inte att vi bör komma med ytterligare förslag.

Marit Norlander, lantbrukare i Hälsingland, frågar sig om de styrande tycker att Sverige ska ha matproduktion med tanke på den byråkratiska press som bönder utsätts för. Foto: Privat

Marit Norlander är tidigare mjölkbonde från Hälsingland som numera odlar hampa för att det kräver mindre byråkrati.

- Svenska bönder är otroligt misshandlade. Vårt regelverk gör att bönderna har jättehöga kostnader, medan man i andra länder inte är noga med att följa regler – då tappar vi konkurrensförmåga.
- Den omfattande byråkratin ger mindre lönsamhet, och det är det som stressar lantbrukare.

Norlander förklarar att det råder dubbelreglering och att många lantbrukare inte klarar att förhålla sig till all byråkrati, utan måste hyra konsulter för att göra ansökningar – med ännu högre kostnadsbild som följd.

Byråkratin är en väldigt stor irritation och ofta det som får bågaren att rinna över.

PETER LUNDQVIST

Professor i arbetsvetenskap, SLU

- Det är ett effektivt sätt att slå undan benen på bönderna.

Norlander anser att byråkratin delvis bygger på okunskap.

- Byråkraterna vet mindre än oss, och det är skamligt. När jag ska skicka ansökningar om

industrihampa kan de inte svara på mina frågor, men det har blivit enklare så jag behöver inte anlita konsulter längre.

De åtgärdsförslag som lyfts fram i rapporten anser hon riskerar att leda till ännu mer byråkrati.

– Det är så dumt så jag vet inte vad jag ska säga. Det här handlar om kontroll och styrning, vi måste inse det. Tyvärr upplever jag att allt fler blir lättlurade.

– Man kan fråga sig om de styrande anser att vi ska ha matproduktion i Sverige då självförsörjningsgraden har sjunkit från 100 procent när jag började, till dagens knappa 50 procent.

Den stora förändringen skedde på 1990-talet, anser hon.

– Jordbruket har alltid varit reglerat, men när vi gick med i EU blev det extremt reglerat.

Hon anser att myndigheterna finns för sitt eget bästa.

– Vi behöver inte Jordbruksverket. Vi behöver fria bönder som kan göra en sak – producera mat.

Andreas Mattisson på Jordbruksverket förklarar att svenska lantbrukare styrs av regler, krav och förordningar kopplat till EU, Miljöbalken, Jordbruksverket, Länsstyrelsen, kommunen och kooperativa föreningar som Arla eller LRF. Foto: Anna Hållams

På Jordbruksverket känner man till problemen med byråkrati. Andreas Mattisson är biträdande avdelningschef på Jordbruksverket.

Vad gör Jordbruksverket för att lindra den byråkratiska bördan hos bönderna?

– Vi gör otroligt mycket och det är numera vår ledstjärna inom myndigheten.

Hur ser förenklingsarbetet ut?

– Förenkling är också en upplevelse – hur man möts av det statliga. Ett exempel är att slippa lämna in samma uppgifter flera gånger. Förenkling handlar inte bara om att minska antalet regler, man kan skapa en bättre upplevelse också.

Hur ser regelbördan ut?

– Lantbrukare möts av ett samlat regelverk som kommer från olika håll. Det kan komma från Miljöbalken, Jordbruksverket, Länsstyrelsen, kommunen eller branschens egna riktlinjer. Vi har jobbat med Tillväxtverket för att företag ska få en kontaktyta för samlad information och inte behöva vända sig till alla olika myndigheter.

Man kan skapa en bättre upplevelse också.

ANDREAS MATTISSON

Biträdande avdelningschef på Jordbruksverket.

Hur går det, för lantbrukare har länge klagat på mängden regler och byråkrati?

– Det är nog det svåraste – att samordna regelverken. Dessutom kommer många regelverk från EU. Den näring som har det svårast är företag inom vattenbruk. De möter många och omfattande regelverk.

Har Jordbruksverket åtagande att se till att lantbruket är ekonomiskt hållbart? Att myndigheten jobbar med att det ska vara ekologiskt hållbart vet nog många.

– Det är grunden i vårt åtagande – att verka för ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv.

Tycker ni att ni lyckas?

– Just lönsamheten är det stora fokuset i livsmedelsstrategin. Lönsamhet påverkas av väldigt många faktorer, och jordbruket har haft minskande lönsamhet under många år.

Vad gör ni för att öka lönsamheten?

– Att stärka positionen i livsmedelskedjan. Många lantbrukare har mindre företag, och vi gör bland annat regelmässiga förbättringar.

Många anser att svenska lantbrukare missgynnas för att de i större utsträckning efterlever regler än lantbrukare gör i andra länder, stämmer det?

– Nja, vi har strängare lagstiftning än andra EU-länder. Då tänker jag främst på djurskyddslagarna. Det påverkar givetvis lönsamheten. Sedan finns det ytterligare ett värde av att djuren mår bra. Om andra länder är sämre på att följa lagarna vet jag inte, det är nog i viss mån en myt.

Kan man slarvigt säga att djuren i Sverige mår bättre än lantbrukarna?

– Det kan jag inte kommentera.

Jordbruksverkets nya förslag för minskad regelbörda

Jordbruksverket bör ta ett helhetsgrepp på den totala regelbördan. Det visar en delrapport som Jordbruksverket nu presenterar. En plattform för samlad administration kan också bli en lösning.

Jordbruksverket har under år 2024 arbetat med två olika regeringsuppdrag som syftar till att minska företagens regelbörda och administrativa kostnader.

Den första delredovisades nyligen och visar att de ”behöver vända på perspektivet och skapa en upplevelse av att det finns en väg in till myndigheterna”.

”En viktig åtgärd för att minska den upplevda bördan skulle vara att samla regler och dokumentationskrav på en plattform”, skriver de i rapporten.

Förutom att skapa en bättre upplevelse föreslår Jordbruksverket att ett helhetsgrepp på den totala regelbördan måste tas.

Ett förslag handlar om en gemensam plattform, något som redan undersöks av branschaktörer.

Ytterligare ett förslag handlar om att göra det möjligt för producenterna att få anpassad information kring vad som gäller för just den egna verksamheten.

En slutredovisning kommer senast den 15 mars 2026.

FAKTA

Lantbrukares psykiska hälsa

Jordbruksverkets rapport "Lantbrukares psykiska hälsa – Utmaningar, behov och förslag till insatser" beskriver situationen för svenska lantbrukare och kommer i huvudsak fram till:

Lantbrukare med särskilda utmaningar gällande den psykiska hälsan var främst: yngre, mindre än tio års erfarenhet som företagare, kvinnliga lantbrukare, djurägare – speciellt de med mjölkproduktion samt lantbrukare i Norrland.

Det fanns ett samband mellan psykisk ohälsa och dålig lönsamhet, hög arbetsbörda, tidspress och små möjligheter till återhämtning och ledighet.

Rådgivning, stöd och insatser i olika former från olika aktörer är angeläget för att förbättra den psykiska hälsan och välbefinnandet bland lantbrukare.

Kartläggningen är gjord av Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet på uppdrag av Jordbruksverket. Den omfattar 2 835 personer och ska användas som kunskapsunderlag med förslag på åtgärder för att stärka ett hållbart arbetsliv för Sveriges lantbrukare.

Glenn Mattsing

glenn.mattsing@epochtimes.se